

Den danske kirkeordinans

Af Lennart S. Madsen

lema@museum-sonderjylland.dk

Da Christian 3. den 12. august 1536 lod samtlige biskopper i kongeriget arrestere blev reformationen i Danmark indført officielt. Over de to sidste uger af oktober blev der gennemført en rigsdag i København med deltagelse af repræsentanter for hele landet. Rigsdagen blev afsluttet med udstedelsen af en reces, der bl.a. godkendte kongens afskedigelse af biskopperne og bestemte, at nye "superintendenter" nu skulle indsættes og sikre at alle sognepræster i fremtiden lærte Guds ord og evangelium.

Udarbejdelsen af en "ordinatio Ecclesiastica" for Danmark

Allerede inden rigsdagen var kongen i gang med at skaffe hjælp til udarbejdelse af en ny kirkeordning for de danske riger og lande. Der fandtes jo reelt set kun Haderslevartiklerne, der kunne tjene som "lov" for den nye kirke. Kurfyrst Johann Friedrich af Sachsen foreslog Christian at lade lokale teologer udarbejde et oplæg til en kirkeordinans (lov for den evangelisk-lutherske kirke), som Johan Bugenhagen efterfølgende kunne godkende. Dette råd fulgte Christian. Helligtrekongersdag 1537 (præcis 10 år efter dominikanermunkene blev "jaget ud" af deres kloster i Haderslev) indledte en række gejstlige et koncil (kirkelig forsamling) i Odense, med den opgave "at anstille en god reformation". Det bestod af 18 lutheranske gejstlige (heriblandt Hans Tausen) og 11 katolske, der skulle sikre, at den katolske kirke blev gjort medansvarlig for den nye ordning overfor deres menigheder. Efter et par uger i Odense blev koncilat flyttet til Haderslev, hvor syv lutheranske teologer fra hertugdømmet sluttede sig til koncilat, herunder flere af de gejstlige fra Haderslev.

Koncilat i Haderslev

I det evangelisk-lutherske miljø i Haderslev, og med udgangspunkt i Vor Frue Kirke, præsteskolen og vel også riddersalen på Haderslevhus, udarbejdede de 36 gejstlige nu teksten til den danske kirkeordinans. De katolske præster søgte at trække processen i langdrag, men da Christian i begyndelsen af marts 1537 opholdt sig på Haderslevhus forelå der et færdigt udkast til en kirkeordning. Udkastet blev sendt til Luther og Christian bad om at måtte låne Bugenhagen en tid, for at denne kunne gøre udkastet færdigt. Bugenhagen kom til København, og i løbet af juli og august blev der udarbejdet en endelig tekst. Den 2. september godkendte rigsrådet og kongen den nye kirkeordinans. Den var skrevet på latin, det gejstlige verdenssprog, og forelå i en trykt udgave i midten af december 1537. Selve tilblivelsen af kirkeordi-

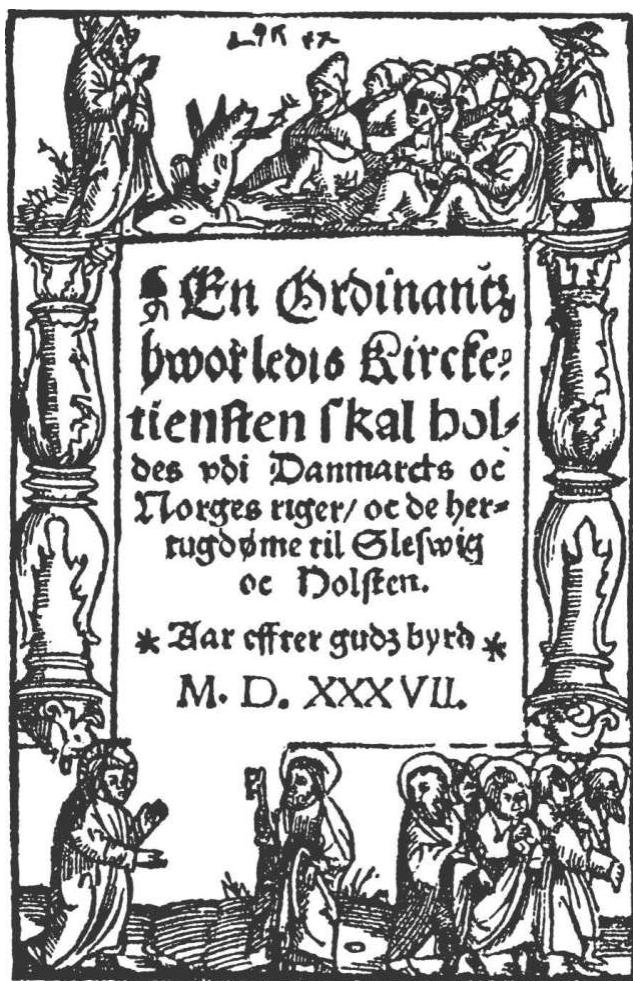
nansen var åbenbart ikke ganske uproblematisk, præget som den var af stort hastværk og en hvis usikkerhed overfor den store opgave med at skulle opbygge en helt ny kirke. I december skrev Bugenhagen til Christian: "Man kan let se, at vi mange gange har stykket den sammen, dog er den god og rigtig og skal forblive som den er, Gud være priset i evighed". Peder Palladius oversatte den lange tekst til dansk. Den danske udgave udkom i 1539 og i endelig form i 1542.

Ordinansens indhold

Denne kirkeordinans har med visse ændringer været gældende lov for den evangelisk-lutherske kirke i det danske kongerige siden da. Den omfattende tekst med alle dens bestemmelser kan groft opdeles i 6 hovedgrupper: 1: Om den evangelisk-lutherske lære; 2: Om ceremonierne og den

ydre kirketjeneste; 3: Om skolerne; 4: Om en almindelig hjælpekasse for de fattige og løn til præsterne; 5: Om superintendenterne (biskopperne) og deres provster; 6: Om gode og dårlige bøger.

Den første del kaldes for "Guds Ordinans", da den bl.a. omhandler den rette forkyndelse af evangelierne og sakramenternes forvaltning. Denne del er evig og uforanderlig! Den anden del kaldes "Kongens Ordinans", og består af de praktiske foranstaltninger der skal til for at fremme Guds Ordinans. Disse paragraffer kan løbende ændres og tilpasses. Hele teksten kan læses på www.lutherdansk.dk. I henhold til den trykte udgaves forside skulle kirkeordinansen være gældende for Danmark, Norge og Hertugdømmet. Det skulle den dog ikke komme til, da det slesvig-holstenske ridderskab nægtede at anerkende den.

Forsiden af den danske kirkeordinans 1537 (trykt 1539), gældende for Danmark, Norge, Slesvig og Holsten. Den er - med ændringer - endnu gældende i den evangelisk-lutherske kirke i kongeriget Danmark.

FAKTA

Følgende 7 præster fra hertugdømmet Slesvig deltog i udarbejdelsen af den danske kirkeordinans:

Johannes Alberdes – den katolske lektor i Haderslev, der blev kong Frederik 1's hofpræst.

Johann Wendt, lektor i Haderslev og fra 2. september 1537 biskop i Ribe.

Antonius Keyser, sognepræst i Haderslev.

Jørgen Winther, 2. præst i Haderslev.

Reinold Westerholdt, sognepræst i Slesvig.

Hermann Tast, sognepræst i Husum.

Gerhard Slewart, sognepræst ved Skt. Nicolai i Flensborg.